

STARTNOTITIE

Groene chemie, nieuwe economie

Ketentransitie in de procesindustrie

ECONOMISCH NETWERK
ZUID-NEDERLAND

Het belang

De procesindustrie in Zuid-Nederland staat voor een enorme opgave om de klimaatdoelen te halen en wordt in zijn huidige voortbestaan bedreigd als de forse CO₂-uitstoot niet tijdig wordt gereduceerd. De regio is de 'chemie-maak-regio' van Nederland voor kunststoffen en kunstmest. Deze industrie levert basismaterialen en bepaalt daardoor in belangrijke mate het duurzaamheidsprofiel van vele bedrijfstakken 'downstream' (bouw, textiel, auto's, etc.). Ze is van groot economisch belang met circa 100.000 banen in de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. De drie grote industriegebieden Moerdijk, Terneuzen en Chemelot zijn verankerd in het Nationaal Klimaatakkoord en huisvesten samen vele honderden grote en kleine bedrijven in de (petro)chemie, de logistiek en de maakindustrie.

De kans en aanpak

Om aan de klimaatdoelstellingen te voldoen zullen hernieuwbare grondstoffen moeten worden ingezet en moet productie worden gebaseerd op schone energie, met name elektriciteit. Circulaire oplossingen zijn nog vrijwel nergens op industriële schaal aangetoond. Bovendien zijn ze vaak niet economisch rendabel, vanwege de huidige, zeer efficiënte, oplossingen gebaseerd op olie en gas. Een stapsgewijs realisatieplan, gedragen door bedrijven, kennisinstellingen en overheden, is daarom nodig. Dit plan moet leiden tot grootschaliger industriële toepassing van nieuwe grondstoffen en elektrificatie van de industrie – op relevante schaal in 2025. Deze opschaling zal naar

verwachting voorzien in enkele tientallen procenten van de te behalen doelen in 2030 en de routekaart naar 2030 en 2050 vergaand invullen.

Door het verbinden van de grote procesindustrie met innovatief MKB en scale-up bedrijven, ondersteund door kennisinstellingen, kunnen nieuwe groene waardeketens ontstaan, met nieuwe economische activiteit en werkgelegenheid. Verbinding, om te beginnen binnen de regio, moet worden bereikt op drie terreinen:

- met de landbouwsector voor biobased grondstoffen;
- met de recyclingsector voor hergebruik van materialen;
- met de hightech maakindustrie voor elektrificatie en digitalisering.

Door samenwerking te stimuleren worden kennis en kunde gedeeld en worden risico's gemeenschappelijk gedragen. De regio beschikt over diverse triple-helix-organisaties die het proces van opschaling kunnen faciliteren en begeleiden, waaronder de ENZuid-partners (Economische Samenwerking Zuid-Limburg, Keyport, Crossroads Limburg, Brainport Eindhoven, AgriFood Capital, Midpoint Brabant, REWIN, Economic Board Zeeland) en meer specifiek de Brightlands Chemelot Campus, Brightsite, Circular Biobased Delta, Port of Moerdijk, North Sea Port, Chemelot-InSciTe en Smart Delta Resources. Samenwerking met de haven van Rotterdam en de chemie-clusters in Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen biedt mogelijkheden voor synergie en verdere opschaling.

Aan de slag...

... met de bedrijven: tal van MKB- en scale-up bedrijven in de regio staan klaar om tot realisatie te komen. Negen initiatieven met concrete plannen zijn beschreven in dit plan. Alle negen zijn kansrijk, maar geen ervan is laaghangend fruit. Knelpunten blijken veelal gemeenschappelijk van aard te zijn. Samen met de triple-helix-organisaties kunnen de waardeketens verder worden uitgewerkt en versterkt, waarbij aandacht zal zijn voor zowel het veiligstellen van langjarige toelevering, als langjarige afname door de procesindustrie.

... met de financiers: er zijn vele fondsen beschikbaar of aangekondigd: regionaal via de ontwikkelmaatschappijen, via nationale instrumenten, zoals het Toekomstfonds, SDE+(+) en Invest-NL en op Europees niveau, zoals het Innovation fund en InvestEU. De negen uitgewerkte initiatieven uit de regio is het tot dusverre niet gelukt om financiering rond te krijgen. Dat is in lijn met wat de Kabinetsvisie Verduurzaming Basisindustrie 2050¹ zegt over dergelijke *high-risk-high-cost*-projecten: ze worden niet gefinancierd door de markt en komen moeilijk van de grond zonder overheidshulp. Een gemeenschappelijke inspanning is daarom vereist.

... met de overheden: samen optrekken om te onderzoeken hoe het instrumentarium van 'Den Haag' en 'Brussel' voor klimaatverbetering de opschaling van circulariteit en elektrificatie in de procesindustrie zo optimaal mogelijk kan stimuleren. Zuid-Nederland zet zich via de lopende structuren voor de inzet van

regionale EU-fondsen (OPZuid/Stimulus) maximaal in om (nieuwe) middelen uit Brussel voor de beoogde groene transitie in Zuid-Nederland aan te wenden en daar ook de programmatische samenwerking op te realiseren. Circulariteit, inclusief elektrificatie van productie, is benoemd in beleidskaders van Europa (Green Deal), Nederland (IKIA, Kamerbrief Basisindustrie, de Groeibrief, de Waterstofagenda) en de ENZuid Regio (RIS3). Onderwerpen die aandacht vragen zijn:

- bestaande instrumenten kunnen worden geoptimaliseerd, bijvoorbeeld toegang tot de SDE+(+);
- inzet van biomassa richten op verwaarding in de chemie (thans worden vooral energietoepassingen gestimuleerd);
- het ETS-systeem en de daaraan gekoppelde wetgeving (bijvoorbeeld CO₂-heffing) kent geen stimulans voor inzet van circulaire materialen door de procesindustrie (geen erkenning voor reductie 'scope-3-emissies').

Uitnodiging om dit samen op te pakken

Het Plan Ketentransitie in de procesindustrie dient als startpunt om initiatieven voor 'Groene chemie, nieuwe economie' versneld te realiseren. Met de ambitie opschaling van duurzaamheidsinitiatieven op industriële schaal per 2025. De eerste negen voorbeelden staan klaar, diverse andere zullen volgen. Wij nodigen alle betrokkenen in de regio, in Den Haag en in Brussel uit om de volgende fase te ondersteunen, op weg naar een uitgewerkte Actieagenda op 4 november 2020!

www.enzuid.nl/themas/energietransitie/